

VOORAF

Dick de Jong

Dat ons klimaat zich kenmerkt door grote verschillen is de eerste helft van 2018 weer eens gebleken. Eerder dit jaar kenden we perioden dat er continu plassen regenwater op de weilanden stonden en nu is het al weer een poos heel erg droog. Zo droog dat het je verbaast dat het gebied waarin wij wonen begin vijftiende eeuw te drassig werd voor graanteelt en de ondernemende boeren in het gebied 'van armoe' moesten overgaan op veeteelt. Al vrij snel daarna volgde de hennepeteelt als bijproduct van de boerderij. Tegen dit laatste liep ik onderlaats weer aan, toen ik in het kader van een project in contact kwam met mensen van het Hasj & Marihuana-museum uit Amsterdam. De hennep, die men daar kent is wellicht aanleiding voor u om het voorhoofd wat te fronsen. Maar dat is dan ten onrechte. Ook hier is niets nieuws onder de zon. In het eerste kwart van de zestiende eeuw werd rooktabak ontdekt door de welvarende jongeren in ons land. Al gauw mengde men door die tabak wat hennep. Is er iets nieuws onder de zon? Trouwens de conservator van het Amsterdamse museum heet gewoon Korevaar en zijn grootvader kwam - ook gewoon - uit Brandwijk...

Detail van een oude schoolplaat.

SUBSIDIE PRINS BERNHARDFONDS

Het Prins Bernhard Cultuurfonds heeft Boerderij & Erf A-K-V een subsidie toegekend van € 10.000. Deze bijdrage is bedoeld voor de digitale beeldbank. De stichting heeft al wel een beeldbank van alleen de Alblasserwaard-Vijfheerenlanden en intussen zijn er ook veel foto's beschikbaar van het gebied van de Krimpenerwaard, terwijl ook ons voormalig bestuurslid Jan van Vliet heel wat foto's heeft gemaakt van boerderijen in dat gebied.

Alblasserwaard

Krimpenerwaard

Vijfheerenlanden

BEELDBANK

Bij een goede beeldbank is een groot aantal zaken van belang, die veelal naast elkaar van toepassing zijn:

- › Het kunnen beschikken over goede foto's (qua beeld en qua kwaliteit).
- › Daarin compleet zijn (alle boerderijen meenemend).
- › Van daarvoor in aanmerking komende (specifiek te bepalen) boerderijen ook details en interieurs.
- › De foto's moeten qua opmaak, contrast en reflex vergelijkbaar zijn ('op hetzelfde level zitten').
- › Er moet ook - wat - informatie over de boerderij bekend zijn zoals de plaatselijke aanduiding.
- › Bijzonderheden van bouwkundige aard kunnen van belang zijn; in elk geval een meerwaarde hebben.
- › Andere bijzonderheden over bijvoorbeeld bewoning en eigendom kunnen interessant zijn.

Dan is het nog van belang dat er zo mogelijk ook oude foto's worden opgenomen, waardoor verbouw- en restauratieactiviteiten blijken. En natuurlijk moeten de foto's, dus de beeldbank, eenmaal in de zoveel jaar worden geactualiseerd.

CONTROLLEREN EN ONDERHOUD PLEGEN

Het gaat er bij dit project dus met name om dat er verder wordt uitgebreid van wat er al aan beeldmateriaal is. Daarbij kunnen we ons gelukkig prijzen dat er al veel is. Dat gaat dan ook de basis vormen voor het vervolg. In het verleden is er door vrijwilligers al veel goed werk gedaan om te komen tot een zeer waardevolle foto-collectie. Maar er ontbreekt nog te veel en ook nadere informatie over de boerderijen missen we nog. Het doel is dat er nog meer waardering komt voor de boerderijen in het werkgebied. Dat kan door ze te inventariseren, waarbij een goede beeldbank een waardevol middel is

DE AANVRAAG

In de aanvraag om een bijdrage hebben we de werkzaamheden als volgt benoemd: Het bijeenbrengen van de bestaande fotobestanden in een nieuw bestand, dat toegankelijk is voor iedereen die hiervoor belangstelling heeft. Een belangrijke bijkomende factor is dat de bestaande bestanden niet compleet zijn, terwijl bij een aantal van de beschikbare foto's behoefte is aan een andere kwaliteit. In een aantal gevallen komen niet alleen exterieurs in het bestand, maar waar het gaat om monumentale bijzonderheden ook foto's van het interieur. Een bijkomend aspect is dat de foto's op zich een belangrijke toegevoegde waarde krijgen als er ook informatie over de panden wordt gegeven. Uit privacyoverwegingen dient dit op een zorgvuldige en weloverwogen wijze te gebeuren en in nauw overleg met de eigenaar en/of bewoners.

Het gaat er in feite om dat de thans nog summier en in kleine bestanden raadpleegbare informatie voor een breder publiek op een hedendaagse manier toegankelijk wordt voor raadpleging via digitale informatiedragers. Uitgangspunt is hierbij dat dit op relatief korte termijn beschikbaar komt. Dit is nodig met het oog op de in ontwikkeling zijnde regelgeving, zoals de op handen zijnde Omgevingswet.

PROJECT

De uitvoering van de werkzaamheden starten na de zomervakantie en het werk zal geruime tijd in beslag nemen. Dat werk gaat overigens in facetten opgedeeld worden om het overzichtelijk te houden. Hoe dit in de praktijk kan worden aangepakt moet nog worden uitgewerkt. Maar, hoewel dit nog niet in het bestuur is besproken, nemen wij daarop wel alvast een voorschot, maar dat is dan vooral bedoeld als mogelijkheid:

- › Het vormen van een werkgroep, die per dorp(sdeel) de beschikbare foto's bekiijkt en beoordeelt. Voor dit laatste moeten criteria worden bepaald en gehanteerd en daarnaast is een persoonlijke mening van de werkgroepsleden van belang, zoals van: 'hoe komt het op de foto over'.
- › In beeld moet komen wat er ontbreekt. Hierbij spelen twee dingen: welke panden ontbreken en welke extra afbeeldingen ontbreken van panden die als karakteristiek aangemerkt kunnen worden.
- › Ook moet duidelijk worden van welke panden er extra of nieuwe afbeeldingen moeten komen. Dat kan zijn omdat de bestaande foto te oud is. Er moeten daarvoor werklijsten worden opgesteld.
- › Vervolgens moeten er door vrijwilligers foto's worden gemaakt, uiteraard in overleg met de eigenaren/bewoners van de boerderijen.
- › Dan volgt het achterhalen van aan de beeldbank toe te voegen informatie.
- › Als laatste activiteit moet de beeldbank gevuld worden, door een groep vrijwilligers.
- › Dan moeten er nog afspraken worden gemaakt over het bijhouden en actualiseren van de beeldbank in de toekomst.

Een specifiek aspect hierbij vormen de ruilverkavelingsboerderijen. In het kader van de problematiek van de Vrijkomende Agrarische Bebouwing mogen die zeker niet worden vergeten. Bij eerdere fotosessies zijn de nieuwe(re) boerderijen niet altijd in beeld gebracht.

Buiten

Binnen

VRIJWILLIGERS NODIG

Om de werkzaamheden te kunnen uitvoeren heeft Boerderij & Erf A-K-V behoefte aan een aantal vrijwilligers. Zij zullen de voorbereidingen voor hun rekening nemen en uiteindelijk de – opnieuw – te fotograferen boerderijen langsgaan, zo nodig contact hebben met de bewoners en/of eigenaren en het eerste deel van het digitaliseren voor hun rekening nemen. Een tweede groep vrijwilligers is nodig om de beeldbank vorm te geven en van verdere informatie te voorzien. Als u geïnteresseerd bent in het meewerken aan de verdere instandhouding van ons mooie landelijke gebied, dan bent u van harte welkom. Reacties kunnen naar Boerderij & Erf A-K-V, Sluis 57, 2964 AT Groot-Ammers, e-mail secretariaat@boerderijenerf.nl, telefoon 0184-661425.

HENNEPTEELT

Wij leven opnieuw in een Gouden Eeuw. Een heel andere dan die van een paar eeuwen terug. En ook een met heel ander goud... Misschien wel klatergoud! Maar net als nu is ook de boer van toen specialist. Dat specialisme is niet pas begonnen in de twintigste eeuw. Ook in vorige eeuwen legden boeren zich toe op meerdere en tegelijkertijd een beperkt aantal producten. De Hollandse boer in de Gouden Eeuw produceerde ook al voor de internationale markt.

SPECIALISME

Jan Bieleman publiceerde in 2008 het boek *Geschiedenis van de landbouw 1500-2000*. Daaruit blijkt dat echte specialisten, zoals bedrijven die zich alleen richten op de opfok van biggen of de productie van poot aardappelen zijn een verschijnsel van de afgelopen decennia. Een akkerbouwer had tot de Tweede Wereldoorlog ook altijd een kleine veestapel voor de mest, om vee te mesten voor vlees op tafel en om risico te spreiden. Maar ook in vroeger eeuwen waren Nederlandse boeren specialisten. In de zeventiende eeuw waren ze volgens Bieleman een motor voor de economie.

HENNEPTEELT

De specialisten waren onder andere te vinden in Holland. Daar, onder andere in de Alblasserwaard en de Krimpenerwaard, dicht bij de scheepswerven, waren bedrijven die hennep teelden voor de zeilen en touwen die nodig waren voor de bloeiende scheepsbouw. De hennep werd doorgaans benut als een aanvulling op de rundveehouderij. In het veenweidegebied met zijn de karakteristieke lange kavels liepen de koeien. Aan de kop van elke kavel stonden de hennepplanten die ruim werden bemest met de mest die de koeien 'leverden'.

Feitelijk was dit een innovatieve gespecialiseerde landbouw, die zich ontwikkelde vanwege de gunstige omstandigheden, maar vooral vanwege de bloeiende economie in de steden.

Hennep

De gespecialiseerde boeren zetten hun producten af in heel West-Europa. Het Rijnland bij Leiden en Delfland waren beroemd om hun boter. Zij produceerden niet alleen voor de omliggende steden, maar exporteerden tot ver over de grenzen. Noord-Hollandse vollemelkse kaas werd ook toen al geëxporteerd naar Frankrijk en Spanje. In Zeeland produceerden akkerbouwers meekrap waaruit een kleurstof

werd gewonnen die werd verkocht aan textielabrikanten in de republiek en Engeland. Ook de tabaksteelt was aan het eind van de zeventiende eeuw een economische sector van belang.

Oude prentjes over hennep.

Op het moment dat de hennepsteelt in opkomst was, fungeerde Hollands oudste stad Dordrecht als de grootste zeehaven van ons land. Het aantal zeeschepen daar groeide, want Nederland was bezig een natie van zeevaarders te worden. De vraag naar touwen en zeilen was dan ook groot. Die scheepvaart was de groeiende economie, die de boeren die relatief dichtbij zaten, de kans gaven om hennep te gaan telen. Een hennepakker was zo gerealiseerd. Als die groter werd, sprak men al snel van hennepwerf. Het ging hierbij overigens om een specifieke soort: de vezelhennep. Daar werd ook wel kleding van gemaakt, maar dat was relatief duur.

HENNEPAKKERS

Voor het verbouwen van hennep waren vrij kleine, relatief hooggelegen akkers aangelegd. Ze werden omzoomd door sloten waaraan knotwilgen stonden, die als windscherm fungeerden. De hennepakker was dicht bij de boerderij gelegen omdat er erg veel bemest moest worden. Die mest werd gewonnen tijdens de winterstalling van de koeien, maar men hield er ook wel speciaal varkens voor die weer gevoed werden met bijproducten van de kaasmakerij. De teelt van hennep was mede bedoeld als risicospreiding in verband met de regelmatig de kop opstekende epidemieën van veeziekten zoals de runderpest.

Enkele eeuwen was hennepsteelt een veel voorkomende activiteit achter een groot deel van de boerderijen in de streek. Tot in de tweede helft van de negentiende eeuw, toen onder andere door maaiveldaling het belang van de hennepsteelt afnam. Men gebruikte toen de mest, vanwege de hoge prijzen die konden worden ontvangen voor zuivelproducten, liever voor de weidegronden. In sommige hooggelegen delen van de Hollandse waarden bleef men echter tot in de twintigste eeuw hennep telen. Bij oude boerderijen zijn daar de karakteristieke akkertjes te zien, en op sommige plaatsen zijn ook de restanten van speciale braakhutten nog aanwezig. Het bestuur van Boerderij & Erf A-K-V zou daarvan best eens wat meer willen weten. Dus als u iets weet: even doorgeven en we nemen contact op.

BOEK DE STEE VAN SAAN VAN PIETERE

Het is de bedoeling dat op 23 augustus aanstaande dit verhalen en fotoboek verschijnt. Het zal een klein honderd pagina's gaan bevatten en naast de verhalen van Hans Mouthaan historische foto's van boerenwerkzaamheden. De verkoopprijs wordt € 14,95 en het boek zal te verkrijgen zijn in de boekhandel.

Denkend aan Holland
zie ik getemde rivieren
verveeld door verkaveld
laagland gaan
rijen windmolens
zwaaiend als gekken
het noodlot bezwerend
aan de einder staan
en in de overvolle ruimte
diep gezonken
de vinexwijken
verspreid door het land
bedrijfsterreinen

megastallen, rotondes
ruimtelijk geordend
in een groots verband
de lucht hangt er laag
en de zon wordt er langzaam
in dampen van gier
en files gesmoord
en in alle gewesten
wordt de stem om meer asfalt
voor onbegrensd rijden
geloofd en gehoord.

August Agasi (2017)

ADVERTENTIES

Er is een beperkte ruimte in deze nieuwsbrief voor het plaatsen van een advertentie. Informeer bij het secretariaat naar de mogelijkheden.

KOOL & VAN DEN TOREN

- deskundig
- vertrouwd
- persoonlijk

Dé makelaardij van de Alblasserwaard

Dorpsstraat 65a 2969 AD Oud-Alblas t 0184-691566 e info@koolvandentoren.nl

WWW.KOOLVANDENTOREN.NL

De Koning & Witzier
de makelaar van de Alblasserwaard

WIJ ZIJN ALS MAKELAAR GESPECIALISEERD IN "VRIJSTAAND WONEN"

Regelmatig verkopen wij ook monumentale boerderijen. Wij vinden het belangrijk dat een koper "gevoel" heeft bij de aankoop van zo'n boerderij. Als koper en verkoper samen belangstelling hebben voor oude details, is een voorspoedige verkoop vaak het resultaat.

Wilt u uw boerderij verkopen?
Neem dan vrijblijvend contact met ons op.

De Koning & Witzier
de makelaar van de Alblasserwaard

Coördinatie: 32, 3496 LB Waarder
Telefoon 0346 - 502 224
Westveld 34, 4341 AP Leerdam
Telefoon 0346 - 599 304

www.koningwitzier.nl

**BUREAU
TEKSTWERK**

teksten schrijven
brochures redactie
boeken advies
artikelen opmaak

D.J. (Dick) de Jong

Buitendams 51 | 3371 BA Hardinxveld-Giessendam
0184-615084 | 06-22845889 | d@tekst@planet.nl
rvk 024453726 | bank nlg11rb0325028621

Lakerveld
ingenieurs- & architectuurbureau

herbestemming
restauratie
renovatie
niewbouw

Noordzijde 93 • 4225 PL Noordeloos • T 0103 382000 • info@lakerveld-inoordeloos.nl
K.v.B. Kruisenveld 2307231 • Robobank 30.19.06.572 • BAN NL36 RABO 0301 9065 72 • BIC RABO21

WWW.LAKERVEELD-INOORDELOOS.NL

REDACTIE & SAMENSTELLING Dick de Jong - Bureau Tekstwerk - met dank aan Jenny Mollema-Gons
redactieadres: Buitendams 51, 3371 BA Hardinxveld-Giessendam, 06-22845889, djdejong@planet.nl
FOTO'S: Collectie Boerderij & Erf A-V, Bureau Tekstwerk en anderen.

BOERDERIJ & ERF

alblasserwaard - vijfheerenlanden

secretariaat: Sluis 57 | 2964 AT Groot-Ammers | 0184-661425/06-53759618
secretariaat@boerderijenerf.nl | www.boerderijenerf.nl